

`Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Zou ik u vragen om uw eigen toptien samen te stellen, waar het de kerstliederen betreft, dan vermoed ik dat het lied 'Stille nacht, heilige nacht' daar niet alleen toe behoort, maar dat het bij velen ook boven aan de lijst staat. En voor deze dienst begon, hebt u wellicht al gekeken of we het vanavond ook zouden zingen. U vond 'Stille nacht' niet terug! Teleurgesteld? Ik hoop het niet.

Als de klassieker van de kerst wordt het beschouwd. Als er één lied in een kerstnachtviering thuishoort, dan toch wel 'Stille nacht, heilige nacht'.. Maar is het zingen van dit lied wel zo vanzelfsprekend?

U hebt uit de liturgie opgemaakt dat deze dienst niet een speciaal thema heeft. Helemaal juist is dat niet. Het thema van deze kerstnachtviering bestaat uit een vraagteken,..... een vraagteken achter die eerste zin van dit kerstlied. Dat is het thema: "Stille nacht, heilige nacht? Want stil je kan deze nacht toch bepaald niet noemen: eerst is er een stem die de stilte verbreekt, de stem van een hemelse bode, die met het goede nieuws komt dat er een kind is geboren, een koningskind welteverstaan. En daarna? Daarna is het de volledige hemelse legermacht, waarvan Haagse Harrie zou zeggen, dat ze een 'pokke-herrie maken'. Het hele regiment engelen die in gejubel uitbarst.

Moet u horen wat die voltallige hemelse legermacht zingt: "Heerlijkheid in de allerhoogste aan God en op aarde vrede onder mensen van welbehagen." "Vrede op aarde", dat zijn woorden die je nu niet direct uit de mond van een legermacht verwacht! Uit de mond van de legermacht samengesteld om de Taliban te verdrijven, en de politieke leiding daarachter klonk in de afgelopen maanden heel andere taal. De taal van de wraak en de vergelding klonk toen en daar.

En tenslotte zijn het –in het verhaal van deze nacht- de herders die terugkeerden naar hun kudde, en die zich bepaald ook niet stil hielden. "Zij verheerlijkten en prezen God, om alles wat zij hadden gehoord en gezien, gelijk het hun gezegd was," zo lezen we helemaal aan het slot. Nee dat het in die nacht stil is geweest, dat kan je toch bepaald niet zeggen. Een hemelse legermacht en herders zijn het die de lucht vullen met hun loflied, hemel en aarde tezamen geven luidkeels God de eer van dit alles! Niks geen stille nacht dus!

2. In deze nacht lezen we u niet alleen het kerstevangelie, maar ook wat eraan voorafgaat. Eén geheel is het. Het verhaal van zijn, Jezus, geboorte kan niet los gelezen worden. Niet los van het verhaal van de aankondiging door de bode Gabriël aan Maria, maar ook niet los van het verhaal van de geboorte van Johannes en de aankondiging van zijn geboorte door dezelfde Gabriël.

Het zal u opvallen dat het verhaal over Jezus telkens parallel loopt aan dat van Johannes. Eerst is er het verhaal van de aankondiging van de geboorte van Johannes, dan door dezelfde bode de aankondiging van de geboorte van Jezus, daarna het verhaal van de geboorte, naamgeving en besnijdenis van Johannes, gevolgd door het verhaal van de geboorte, naamgeving en besnijdenis van Jezus. Waarom de evangelist dat zo doet? Met het oog op de hoorders van zijn verhaal, u en mij, met als bedoeling dat wij de verschillen tussen beide in het oog krijgen, en zó het bijzondere van de één en van de ander, van Johannes en van Jezus.

Van ons gaat ver weg de meeste aandacht uit naar het kerstevangelie, naar Lucas 2, het verhaal van de geboorte van het kind in de kribbe, met de gedachte dat daar het centrum van Lucas 1-2 zou liggen. Maar Lucas doet het anders. Precies tússe de twee aankondigings- en de twee geboorteverhalen van Johannes en Jezus vertelt hij van twee vrouwen: Elisabeth en Maria, in een verhaal dat geen parallel kent(!), zodat alle licht op hen valt. Het is een ontmoeting, waarin het evenmin stilletjes aan toegaat, noch van de zijde van Elisabeth, noch van Maria's kant.

3. Naar het lied, dat Maria zingt -in de traditie van de kerk bekend als het Magnificat- , wil ik met u luisteren. De wereld van vandaag kent nog teveel landen, waarin zij onmiddellijk zou zijn opgepakt, als zij het daar hardop zou zingen. Er wordt altijd wel een artikel gevonden, waarin het strafbaar wordt gesteld om dergelijke opruiende taal te gebruiken. Dat de Taliban niets met

vrouwen had en iedere vrouw achter de Afghaanse begonia's probeerde te houden, is dat misschien omdat de Taliban hun geschiedenisboekjes wel erg goed gelezen hebben, daardoor wetend dat de revolutie vaak bij haar begint. Dat zij met grote regelmaat door hun 'lastige praat' en hun revolutionaire gezang voor omwenteling in de geschiedenis hebben gezorgd.

Een kenner van de Koran ben ik niet, ook niet geworden na elf september, dus ik kan u ook niet zeggen of dergelijke liederen als Maria hier zingt, ook in de Koran voorkomen. Mocht dat niet het geval zijn, dan zou je bijna denken dat ze stiekem in de Bijbel hebben zitten lezen? De nieuwe Afghaanse regering is veelbelovend begonnen, met haar uitspraken over gelijke rechten van mannen en vrouwen, dat hun stem, taal, woord en lied *óók* gehoord moge worden, wanneer dat voor de machthebbers niet behaaglijk is!

4. 'Het lied dat de nacht stukzingt', zo omschreef ooit iemand dit lied van Maria. Een lied van totaal andere aard dan onze 'kerstversjes'. Alleen al de naam 'kerstversjes' zegt wat we horen, om nog maar te zwijgen van 'de herdertjes' en 'de engeltjes'. Sfeervol zijn ze. Hoe sfeervol ze ook zijn, erg bevreesd zal niemand erdoor worden. Het zijn versjes geworden, die allerlei herinneringen mogen oproepen, maar weinig doen denken aan wat Maria zong en waar zij over zong. Toch zijn daar onze kerstversjes eens uit vandaan gekomen, ... uit die geschiedenis van bevrijding, die door Maria bezongen wordt.

'Verzetspoëzie' zou je het vandaag noemen. Shockerend, schokkend, want ... bedreigend voor allen die in hoogheid gezeten zijn: voor machtigen, politieke leiders op hun pluche,.....voor hen die op de hoogste etage van hun kantoorgebouw wel even dachten dat zij de boel naar hun hand konden, als ook voor diegenen, die rijk zijn geworden, door middel van uitbuiting van anderen, die zo arm bleven of werden. Heel de mannelijke machts wereld wordt door haar onder vuur genomen.

5. Is het dan niet iets anders dan verzetspoëzie? Zeker, het is iets anders, want het is een psalm. En in die psalm is niet allereerst sprake van wat wij dromen, maar is sprake van Hem, de Eeuwige, die in dit lied bezongen wordt. In dit tweede deel van haar loflied bezingt ze een God die niet *bóven* de partijen staat, maar *één* die *kiest*. Die kiest voor hen die in de geschiedenis onderdrukt en vernederd worden, die kiest voor de armen en de hongerenden, *één* die zich het lot aantrok van het jongetje Israël, dat onder de grootmachten zo vaak bedreigd werd, en die dat doet met elke minderheid die onder de voet dreigt te worden gelopen.

Het gaat hier over God die de keuze maakt voor de minsten van zijn mensen. Over God die dat ook zichtbaar maakt, door voor een vrouw te kiezen, Maria, die haar situatie benoemt als laag. "Hij heeft neergezien op de lage staat", zo staat er in verschillende vertalingen, maar letterlijk staat er: 'die neerzag op de vernedering'. Maria roemt niet haar maagdelijkheid of haar deemoed, maar alleen dit kijken van Godswege. Daarop ligt het gewicht, op de woorden 'en Hij zag neer'. Zij bezingt niet de lof van haar laagheid, maar die van Gods-in-de-diepte-zien. Maar dan wel zo dat waar deze God in de diepte ziet, het in diezelfde diepte gaat schuiven en barsten. Dat kijken is dan ook veel meer dan alleen maar kijken. Het loopt erop uit dat de Eeuwige het tenslotte niet langer kan aanzien, zodat Hij opstaat en zich verheft om zich over mensen te ontfermen.

6. Het is *Zijn* opstand, *Zijn* omwenteling die Maria bezingt. En daarom ligt er achter alle verontwaardiging, maar ook achter alle machteloze woede en frustratie, waarmee wij het reilen en zeilen van onze wereld aanzien, nog iets anders verborgen. Het laatste achter alles is niet Gods woede over de chaos en de waanzin die wij er vaak met elkaar van maken. Het laatste is *Zijn* erbarmen, waarmee hij naar mensen omziet.

Twee maal komen we dat woord tegen: aan het begin en aan het einde van het tweede deel van dit lied. En daarom moeten we nog achter dat woord over Gods omwenteling, *Zijn* revolutie. Niet om zo de angel eruit te halen, maar om het echt te funderen. Als God partij kiest, is dat niet gegrond in de woede, maar in het erbarmen. Daarom is het rumoer dat uit deze psalm opstijgt, niet het laatste. We ervaren dag in dag uit wat het betekent als het rumoer het laatste woord

heeft. En we zien hoe mensen gebroken worden, gebroken werden en gebroken bleven, als de barmhartigheid uit ons midden wordt weggedaan. God weet dat de angst waarmee wij de ander ons van het lijf houden en waarvan alle tirannie de belichaming en bevestiging is, niet door wraak, vergelding, boosheid en woede te verdrijven is.

7. Wanneer we straks het kerstevangelie horen, dienen we dit lied op de achtergrond ervan te beluisteren, om zo te horen dat Hij tenslotte zelf kwam om als erbarmen onder ons te zijn. Toen het zover was, werd Maria daar stil van, maar anderen, engelen en herders die zongen toen die nacht stuk!

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*Kerstnacht, 24 december 2001
Petra-kerk, Den Haag-Loosduinen*